

BRIAN ATTEBERY
STORIES ABOUT STORIES
Fantasy and the Remaking of Myth
Oxford, New York: Oxford University Press, 2014 (256 s.)

I en av de tidigaste studierna tillägnad J. R. R. Tolkien, antologin *Tolkien and the Critics* (1968), konstaterar den brittiske kritikern Burton Raffel, något motvilligt, att Tolkiens böcker inte kan klassificeras som litteratur. Även om Tolkien är en skicklig berättare vars verk utövar avsevärd fascination på sina läsare, menar Raffel att böckerna saknar litterärt värde, främst för att de inte befattar sig med en värld utanför berättelsen. I stället för att trovärdigt gestalta levd erfarenhet, ägnar sig Tolkien åt fiktiv erfarenhet, i stället för att tala om verkligheten, talar han om berättelser.

Såhär ett knappt halvsekel senare, nedsänkt i ett antal post-ismer, kan Raffels påstående verka såväl reaktionärt som teoretiskt naivt. Ändå finns där nog en viktig poäng, om än oavsiktlig från Raffels sida. För det är först som korrelerat till den modernistiskt-borgerliga föreställningen om litteratur, som fenomenet fantasy framträder. Fantasy är inte litteratur. Helt enkelt för att den uppfattning om litteratur som ligger till grund för Raffels resonemang – en uppfattning som är en produkt av en specifik historisk epok och som fortfarande, trots ovan nämnda post-ismer, är den dominerande uppfattningen om litteratur – inte identifierar något litterärt värde i fantasyns uttrycksformer.

Inför detta faktum kan man argumentera att Tolkien – och en del annan kvalificerad fantasy – visst huserar de kvaliteter som utmärker en modernistiskt-borgerlig litteratur, och visst inbegriper en originell gestaltning av historisk erfarenhet, till skillnad från exempelvis populärlitterär fantasy som är formalistisk och osjälvständig. Och det är det många som har gjort. Eller så kan man konstatera att den modernistiskt-borgerliga föreställningen om litteratur – vilken Raffel och många med honom företräder – inte erbjuder de redskap som behövs för att på allvar ta sig an fenomenet fantasy. Fantasylitteratur – och då kanske i synnerhet fantasylitteraturens publika

framväxt och framgång de senaste trettio åren – kan då tas som intäkt för det borgerligt-modernistiska litteraturbegreppets ideologiska historicitet. Enligt ett sådant synsätt är förekomsten av fantasy inom den västerländska samtidskulturen ett tecken på att det traditionella litteraturbegreppet måste överges, eller åtminstone omformuleras.

En forskare och kritiker som har gjort betydande insatser mot en omformulering av litteraturbegreppet utifrån samtida (huvudsakligen anglo-amerikansk) fantasy är amerikanen Brian Attebery. I sin senaste bok *Stories about Stories: Fantasy and the Remaking of Myth* (2014), som delvis består av material tidigare publicerat i uppsatsform, argumenterar Attebery för att en möjlig väg mot ett nytt litteraturbegrepp återfinns i fantasyns relation till den mytiska berättelsen – i fantasyns mytskapande funktion, i vad som gärna, efter Tolkien, omtalas som dess mytopoesis. Fantasygenren, menar Attebery, inte bara återanvänder och aktualiserar mytologiska berättelser, den gör också myten aktiv i det litterära formatet. Såttillvida laborerar fantasy med upprepning och variation, med kollektiva berättelser och arketyper, med deltagande och gemenskap. I denna mening måste fantasy förstås som ett radikalt ifrågasättande av ett antal för moderniteten centrala begrepp, som identitet, autonomi och originalitet. Attebery menar också att fantasy i grunden är en postmodernistisk kulturyttring, förutsatt att postmodernism mindre betraktas som en historisk epok, och mer som en sorts allmänt fundamentskritiskt modus.

Det måste redan här påpekas att Atteberys användning av begreppet fantasy skiljer sig en del från hur det vanligen uppfattas i en svenskspråkig kontext. Delvis berör detta hur litterära genrer uppkommer och fungerar. I Sverige inbegriper fantasy en viss typ av populärkulturella berättelser, sammanhållna såväl av paratextuella markörer som av formella karaktäristika (tänk Tolkien, sekundärvärldar, magi och sagoväsen). Denna tämligen snäva användning av fantasy hänger samman med att termen tas i bruk i Sverige först under 1980-talets våg av populärkulturell fantasy. Som ett anglo-amerikanskt begrepp, och i en anglo-amerikansk kontext rymmer emellertid fantasy en avsevärt större mängd objekt, vars omfattning spänner över såväl konsekrerad skönlitteratur som marknadsanpassad masslitteratur. Även om det förvisso är så att det även i en anglo-amerikansk kontext är först i och med Tolkiens framgångar under sent 1960-tal, och påföljande trend av Tolkieninspirerade verk under 1970-talets andra hälft, som fantasy uppstår som marknadskategori, så har begreppet här helt enkelt en längre historia.

Den marknadskategori av förhållandevis formaliserade berättelser som i Sverige går under benämningen fantasy (och som återfinns i bokhandelns fantasyhylla) är alltså endast en delmängd av den större anglo-amerikanska genren fantasy. Denna bredare, mer omfattande användning av begreppet fantasy motsvaras på svenska, ungefärligen, av begreppet fantastik. Fantasy kan således – i en anglo-amerikansk kontext – lika gärna avse magisk realism och postmodern roman, som formaliserad dussinfantasy, liksom stundtals även science fiction, skräckgotik och högmodernistiska formexperiment.

Vad som utmärker fantasy, menar Attebery, är delvis dess grad av fikcionalitet: "Fantasy is a form of literary narrative that is one degree more fictional than fiction.", skriver han. Realistisk fiktion arbetar metonymiskt, och etablerar en närhet till verkligheten som gör att fiktionsvärlden uppfattas som representativ för vår värld – det är en värld som kan existera, den är möjlig, om än fiktiv. Fantasy å andra sidan arbetar metaforiskt, och dess fiktionsvärld utmärks av ett absolut avstånd, av en grundläggande oförmåga att representera denna värld. Det är inte bara så att fiktionsvärlden i fantasy inte existerar, den kan heller inte göra det, den är såväl omöjlig som fiktiv. I någon mån borde all fantasy vara otillgänglig för tolkning och förståelse, eftersom dess värld ligger bortom en tillgänglig begreppsapparat.

Grunden till att fantasysyns fikcionalitet ändå är möjlig att artikulera finner Attebery i dess bearbetning av myten, i vad han – efter T. S. Eliot – kallar fantasysyns mytiska metod. För att etablera en övernaturlig fiktionsvärld använder sig fantasy av mytens färdiga modeller för det övernaturliga, modeller förankrade i det kulturella minnet. Detta innebär emellertid inte att fantasy troget upprepar myten, snarare erbjuder den mytiska metoden myten som variation. Fantasysyns mytiska metod, hävdar Attebery, utmärks av dess lekfullhet.

När fantasygenren uppkommer under 1900-talets andra hälft, och retroaktivt konsoliderar en historia, blir det tydligt, menar Attebery, att det är en historia som är intimt sammanvävd med mytbegreppets historia. Här ifrågasätter Attebery till viss del vedertagen genrehistoria, och problematiserar såväl den ståndpunkt som gör gällande att fantastiken finner sin upprinnelse i de allra äldsta bevarade skrifterna – Gilgamesheposet, Odysseen, egyptiska sagor – liksom de forskare som menar att det är först i och med upplysningens moderna författarsubjekt som fantasysyns nödvändiga distinktion mellan naturligt och övernaturligt blir möjlig. I stället för att fokusera författarsubjektets verklighetsuppfattning, lyfter Attebery hur fantastikens historia kan skrivas utifrån hur ett mytologiskt material

bearbetas. Det är inte det faktum att författare som Ovidius eller Apuleius skriver om övernaturliga väsen som gör deras verk till proto-fantasy, ej heller är frågan hur dessa författare egentligen ställde sig till sanningshalten i deras berättelser relevant. Vad som gör de två antika författarnas *Metamorfoser* till proto-fantasy är det tydliga sätt på vilket verken undersöker alternativ och varianter av myten. Ovidius och Apuleius leker med mytologiska motiv, mot en hos publiken etablerad föreställning om mytens uppsättning och variation. Och denna lek är gestaltad, synliggjord i dikten som ett spel för läsaren att delta i. Det är alltså den lekfulla inställningen till berättelsens sammansättning som utmärker fantasy. Denna grundläggande vinkling mot varianten fungerar som en andra gradens fikcionalitet, där fiktionsvärlden hela tiden är preliminär, just en version av värld bland många möjliga. Kombination och konfiguration av mytens befintliga berättelser om det övernaturliga ligger så till grund för fantasys litterära praktik.

Attebery lyfter ett antal exempel ur litteraturhistorien där olika myt komplex har bearbetats i litterär form, och pekar på hur de större, kulturellt dominerande mytologierna – framför allt den judiskt-kristna myten och den klassiska myten – har kontrasterats mot mindre, lokala föreställningar om magi och sagoväsen. Fantasys historia utmärks såtillvida av hur en eller flera versioner av myter har omformulerats och aktualiserats i nya kontexter och miljöer. Så sammanfogar Chrétien de Troyes den kristna berättelsen med keltisk mytologi i graalmotivet, medan författare i tidig modern tid, som Shakespeare och Marlowe, arbetar med såväl klassisk och kristen myt som lokal folktro och vidskepelse. Fantasys litterära praktik, dess lek, menar Attebery, balanserar mellan att ifrågasätta och bekräfta de kollektiva trossystem som den bearbetar.

Här berör Attebery inte bara relationen mellan olika mytologier utan också, inte minst, relationen mellan skriftligt och muntligt. Den muntliga bearbetningen av myten handlar, menar han, om just variation och kombination. När myten nedtecknas upphör den i viss mån att vara del av en levande tradition, samtidigt som den blir tillgänglig för litterär bearbetning. Här finns en tydlig koppling mellan fantasys framväxt under 1800-talet – som just denna litterära bearbetning – och den borgerliga litteraturens ideologiska koppling till den västerländska moderniteten. Samtidigt som de europeiska nationella projekten systematiserar – och fabricerar – folkliga berättelser, blir myten också till något som tillhör de andra, en domän för de gamla och de primitiva. Moderniteten saknar mytologi. Vilket

naturligtvis – som Atteberys postmodernistiskt anstrukna analys synliggör – är modernitetens alldeles egna myt.

Fantasygenren erbjuder såtillvida en kritik av modernitetens teleologiska syn på rationalitet och historia, just för att den representerar en möjlighet att aktualisera traditionen. Attebery menar att fantasy fungerar som en tröskel mellan myten och en rationalistisk världsordning; fantasy utgör ett gränsområde där den personliga erfarenheten, så som den gestaltas i realistisk diskurs, knyts till ett övernaturligt skeende. Det är ett starkt anspråk. I fantasy blir myten till erfarenhet, och traditionen – den som moderniteten klipper bandet till – blir levande på nytt, i en ny kontext. För att synliggöra hur detta går till lånar Attebery begreppet memorat från den svenska folklivsforskaren Carl von Sydow. Ett memorat utgör i von Sydows taxonomi en övernaturlig tolkning av en självupplevd händelse, grundad i en historiskt situerad, kollektiv föreställning om det övernaturliga. Memoratet förankrar det övernaturliga i den egna kroppen och erfarenheten, och utgör på så vis en tröskel mellan myt och historia. Fantasy fungerar i analogi med memorat, tänker sig Attebery. Genom att tematisera ett gränsområde mellan realistisk och mytologisk diskurs, förankrar fantasy det övernaturliga i läsarens kropp och personliga erfarenhet. En levande modell för övernaturliga tolkningar av tillvaron möjliggörs så genom fantasygenren, samtidigt som den realistiska diskursens prosaiska metonymier förlänas metaforens symbolkraft.

Som stöd för sitt argument genomför Attebery en stor mängd intressanta läsningar av huvudsakligen anglo-amerikansk fantasy. I den inledande analysen "Make It Old; The Other Mythic Method" argumenterar han för att Eliots mytiska metod – där en fragmenterad modernitet utforskas genom mytens återsvall – också är applicerbar på det tidiga 1900-talets brittiska fantasy. Författare som Hope Mirrlees, J. R. R. Tolkien, C. S. Lewis och Charles Williams ska inte läsas som anakronistiska eller reaktionära alternativ till den litterära modernismen, som ofta hävdas. I stället kan dessa författare läsas mot en modernistisk estetik. Visserligen etablerar en författare som Charles Williams – medlem av Inklingarna och författare till ett antal metafysiska deckarpastischer under 1930-talet – relationen till myten på en annan nivå än Pound och Eliot. I stället för att som dessa bearbeta myten strukturellt eller genom poetisk allusion, förs den hos Williams in i narrativet, konkret, som en del av fiktionsvärlden. Emellertid utmärks förhållningssättet till myten – hos Williams, såväl som hos Mirrlees och Tolkien – just av lekfullhet. Mytens arke-

typer och formler bearbetas och varieras hos dessa författare, gärna i relation till vad som förefaller vara en igenkännbar verklighet. Så placerar Mirrlees i romanen *Lud-in-the Mist* (1926) – en bok som just genom fantasygenrens retroaktiva konsolidering under 1970-talet har lyfts fram som en central text – ett Shakespeareskt älvrike mitt i en tidigkapitalistisk lantlig småborgarmiljö, medan Williams *War in Heaven* (1930) låter gestalter ur den kristna myten manifesteras bland det brittiska imperiets kontorister.

Under fantasyboomens första våg under 1970- och 1980-talen bearbetar författare gärna samma mytcomplex som ofta utpekats som centrala för Tolkien och hans samtida: de nordiska sagorna, Kalevala, den europeiska konstsgagan, Arturlegenden, walesiska sagor. Berättelser som har varit nedtecknade åtminstone sedan 1800-talet. Efterhand som dessa ingredienser blir stapelvara inom genren, söker sig emellertid författare under det sena 1980-talet mot andra mytcomplex. Attebery identifierar här en kolonial rörelse i fantasygenren, där – företrädesvis anglo-amerikanska – fantasyförfattare rör sig utanför den egna historiska och kulturella miljön och approprierar myter från andra områden. Risker med denna hållning blir särskilt tydliga när det handlar om vad Attebery talar om som levande traditioner, det vill säga mytcomplex som – till skillnad från Eddan, Gilgamesh och Grimms sagor – fortfarande ingår i muntliga traditioner och religiösa praktiker. Här blir det tydligt hur den bearbetning av kollektiva föreställningar och den utmaning av verklighetsuppfattningar som den mytiska metoden inbegriper, också alltid är förknippad med en politisk dimension. Föreställningar om vad som är övernaturligt eller inte, är i mångt och mycket en fråga om diskursiv makt. Om fantasy bearbetar gränsen mellan olika kognitiva världar, som Attebery tänker sig, löper alltså den koloniala fantasyn risk att kolonisera dessa världar, och därmed transformera en levande tradition – säg Navajostammens berättelser om tricksterfiguren Coyote – till litterära formler.

Men den motsatta rörelsen är också urskiljbar. När fantasygenrens popularitet under 1990-talet efterhand gör den allt mer global, blir den också tillgänglig för författare som tillskriver sig andra mytiska traditioner än Bibeln och Homeros. En postkolonial fantasy uppträder, där den populärlitterära fantasyns formler används – utifrån och i kombination med dessa mytcomplex – för att ifrågasätta och problematisera den västerländska moderniteten. Attebery fokuserar sin undersökning på författare från tidigare koloniserade områden som skriver på engelska, författare med tillhörighet i ett antal skilda kulturella och geografiska miljöer. Som Nalo Hopkinson, född på

Jamaika, sedan lång tid bosatt i Kanada, vars författarskap blandar science fiction och fantasy med såväl nordamerikanska miljöer som en karibisk kontext. Hopkinsons verk rör sig, menar Attebery, naturligt mellan olika kognitiva världar. Detsamma gäller indiern Amitav Ghosh, bosatt och verksam i USA och vars prisbelönta *The Calcutta Chromosome* (1995), en kontrafaktisk medicinhistoria där myt kastar omkull vetenskap, bryter rakt in i modernitetens mörka hjärta.

Här finns en tydlig risk att analysen glider över i ett essentialiserande av kulturella skillnader. Attebery är emellertid noga med att påpeka att det som är intressant med dessa postkoloniala författare inte är att de skriver utifrån en förment autentisk grund i ett specifikt mytkomplex, där en traditionell sanning omkullkastar västerländsk modernitet. Istället är det just rörelsen mellan kognitiva världar som betonas i dessa verk, och det bestående intrycket är denna mångfald av möjliga föreställningsvärldar – vilket, eftersom det trots allt handlar om fantasy, också motsvarar faktiska världar.

Här landar Attebery slutligen i en förhållandevis traditionell postmodernistisk läsning av fantasygenren. I sak är det en helt rimlig och riktig läsning, om än fortfarande – som många postmodernistiska analyser är – lite väl grundad i en modernistiskt-borgerlig begreppslighet. Och efter att ha läst Atteberys analyser av en utvald mängd litterär fantasy som på olika sätt behandlar mytologiskt material, dröjer sig ändå en känsla av otillfredsställelse kvar. Trots ambitionen att lyfta den mytiska metodens lekfullhet, och därigenom komma åt en annan aspekt av fantasyns världsskapande än den traditionellt hermeneutiska, dröjer sig analyserna väldigt ofta vid just tolkningar av hur det övernaturliga etableras i fiktionsvärlden. Här betonas det slags epistemologiska gränsupplevelse som fantastikforskningen – alltsedan Tzvetan Todorovs banbrytande studie från 1970 – länge har uppehållit sig vid. Det är förvisso helt och hållet rimligt. Fantasy – och fantastik – utmärks av gränsupplevelser. Emellertid antyder den mytiska metodens lekfullhet att dessa gränsupplevelser är mer än endast hermeneutiska, de är också affektiva och på så vis ontologiska. Här tycks Attebery bunden av de narratologiska redskap hans analys använder. Kanhända har det också att göra med det urval som ligger till grund för studien. Istället för att undersöka den populärlitterära och formalistiska fantasyn som ligger i marknadskategoriens centrum – den fantasy som i en svensk kontext alltså oftast förknippas med genrebegreppet fantasy – dröjer sig Attebery huvudsakligen vid fantasy som i struktur och tilltal kommer nära en modernistiskt-borgerlig estetik. Här är leken med mytologier just oftast en hermeneutisk lek, ett språkspel och en fråga om horisont-

sammansmältning. Det är olyckligt. Istället för att fungera som ett argument för ett litteraturbegrepp som tar leken på allvar – och inte endast som metafor – riskerar Atteberys analys här att i alltför hög grad lyfta en traditionellt litterär fantasy, där tvetydighet endast är epistemologisk och inte också ontologisk.

I det avslutande kapitlet, "Coyote's eyes: Situated Fantasy", in-skräpper emellertid Attebery den mytiska metodens radikala konsekvenser. Här blir det tydligt att fantasy inbegriper ett materiellt och ludologiskt moment, där leken också är en fråga om ett kroppsligt deltagande. Utifrån Donna Haraways ekofeministiska begrepp situerad kunskap, argumenterar Attebery för att det slags heterogena objekt som fantasyns lek med mytens versioner ger upphov till, fungerar som en påminnelse om att all erfarenhet är lokal, och att det endast är genom denna lokala placering som erfarenhet kan bli allmän, precis som mytens tidlöshet blir till historia genom den kontextualiserade sammansättning som det litterära verket innebär. Det är en sammansättning som kräver deltagande, och som därmed också avkräver ansvar.

I sin analys av situerad fantasy utgår Attebery i hög utsträckning från Ursula Le Guins verk, såväl hennes science fiction som hennes fantasy. Det är kanske föga överraskande att Haraways begrepp och det slags postmodernistiska – eller kanske snarare posthumanistiska – analys som det genererar, passar Le Guin texter, eftersom Le Guins ekofeministiska fantastik utövat en tydlig dragningskraft på Haraways tänkande. Mer intressant är det att Attebery lyfter hur även den populärlitterära fantasyn, formelfantasyn och rollspelsfantasy, synliggör berättelsens strukturer och gör läsaren delaktig och ansvarig. Inte endast i den meningen att fiktionsvärldens sammansättning är avhängig läsarens deltagande, Attebery menar också att mytens omformulering situerar läsaren, och på så vis blir del av den subjektivitet som fantasy genererar. Den metafiktionsella aspekten av fantasy blir här operativ i den mytiska metoden, och knyts till hur fantasy situerar myten som personlig och kroppslig erfarenhet. I sin läsning av Le Guins *Always Coming Home* (1985) lyfter Attebery en viktig skillnad mellan en postmodernistisk litteratur och fantasy. Där den postmodernistiska romanen etablerar metafiktionen som en kritik av totaliserande läsningar och stora berättelser på berättandets nivå, är metafiktions en del av fantasyns stoff. Magi, säger Attebery, bär alltid en metafiktionsell laddning, och fortsätter:

Fantasy naturalizes metafiction, makes it part of the scenery and the plot. If, as I has suggested, the fantasy genre offers a narrative bridge between direct experience and mythic patterning, then fantasy is doing what memorates have always done. The stories people tell about their own brushes with the supernatural and glimpses of the numinous are no less than folk metafiction. They comment on the content and form of traditional legends, and they remind listeners that the truths they are hearing are channeled through fallible, fearful beings like themselves. The eye that observes, the voice that tells, the history that is remembered: all belong to the storyteller, and in the process or oral transmission every audience member is taught how to move from the role of passive listener to that of active performer. Along with that creative power comes responsibility: each generation of narrators strives to reproduce the story as it was given to them and to tell it with the appropriate rituals and proper respect.

That is the situated knowledge of myth.

Attebery argumenterar inte för en renodlat strukturalistisk eller formalistisk analys av fantasyns mytelement. Snarare tvärtom. Han ifrågasätter just det slags reducerande analyser som i synnerhet Joseph Campbells berömda *The Hero With a Thousand Faces* inbjuder till. Och här finns kanske det mest intressanta i Atteberys bok. Snarare än att se mytologier som något allmänt och generellt, och likt Campbell reducera materialet till en bestämd uppsättning arketyper, ligger, för Attebery, mytens betydelse i dess situerade karaktär. Det är inte arketyperns tidlösa sanning som är intressant, utan att den aktiveras i en given kontext, och får en specifik betydelse inom denna miljö. Det är mytens möjlighet att vara både specifik och allmän som är operativ i fantasy. Åtminstone i viss litterärt kvalitativ fantasy. Att reducera mytologier till en monomyt är då att gravt gå miste om dess specifika betydelser. På samma vis går den formaliserade fantasyn miste om mytens situerade karaktär, och lyckas därmed inte ingå i lekens gemenskap. Den formaliserade fantasyn alierar snarare läsaren från mytens kollektiva begreppslighet, menar Attebery.

Stories about Stories gör många fina poängar och iakttagelser om hur samtida fantasy fungerar, liksom om genrens historia. Det är tveklöst så att fantasy utmärks av såväl en förhöjd fiktionsgrad som en metafictionell lekfullhet. Fantasyns metod handlar om att synliggöra berättandets former, att blottlägga hur dess beståndsdelar kombineras till nya varianter, i nya historiska kontexter. Och här blir Atteberys genomgång av den samtida fantasyns olika approprieringar

och reapproprieringar av mytologiskt material mycket klargörande. Inte endast som ett sätt att belysa hur diskursiv makt förhandlas. Det är också sannolikt så att fantasy erbjuder en möjlighet att förankra myten i den personliga erfarenheten, och att dess kulturella funktion i det senkapitalistiska samhället är att göra denna tröskelerfarenhet levande. "Fantasy writers spin cultural memorates to remind us that we are, and have always been, part substance and part story", skriver Attebery, och det är bara att hålla med honom.

Atteberys sätt att närma sig fantasygenren visar sig också vara mycket fruktbart. Genom att fokusera på den mytiska metodens lekfullhet antyder han ett förhållningssätt till litteratur som inte endast – i enlighet med en modernistiskt-borgerlig estetik – är hermeneutiskt och narratologiskt totaliserande. Leken, spelet, antyder också en materiell och ludologisk aspekt av litteratur, där en annan sorts tvetydigheter än de epistemologiska lyfts fram. Den mytiska metoden visar snarare hur fantasy affektivt arbetar med ontologisk tvetydighet, och på så vis etablerar myten som personlig och kroppslig erfarenhet. Det är en betydande insats Brian Attebery gör för fantasyforskningen. Min enda invändning skulle vara att slutsatserna kunde göras mer radikala. Det är förståeligt, men också något av en besvikelse, att Attebery dröjer mer vid att beskriva hur fantasy är en litterär lek, än att argumentera för litteraturbegreppets lekfullhet. Likväl utgör *Stories about Stories* otvetydigt ännu ett steg mot ett nytt litteraturbegrepp. Behövt, nu när fantastikens metafiktioner blivit vardagsmat.

Per Israelson
Doktorand i litteraturvetenskap
Stockholms universitet